IRENICUM

In quo
Casus Conscientiæ Præcipui de Viis
quærendæ & constituendæ inter
Ecclesias Evangelicas
Religiosæ Pacis

Breviter
Proponuntur & deciduntur,
Ad
Exploranda super iis pie Doctorum
Judicia,
Vel ad
Obtinendum super eorum decisione
Eorundem Consensum.

LONDINI,
Impensis *Richardi Wodenothe*, in vico
vulgo vocato *Leaden Hall*
Street, 1654.

Errata.

Pag. 2. lin. 31. pro pati leg. parti. Pag. 6. lin. 6. pro tum leg. dum, lin. 7. pro Doctoralis leg. Doctoralibus. Pag. 12. lin. ult. pro ſun leg. ſunt. Pag. 14. lin. 16. pro tibi leg. libi. lin. 19. pro fractioni leg. fractio.

PROBLEMATA
DE
PACIS ECCLESIASTICÆ
CONSILIIS CAPESSENDIS
Inter Ecclesias Evangelicas:
Proposita Pie Doctis.

Ut Conscientiæ quibusdam casibus decisis, Concordiæ formandæ firmandæque ratio Pacificis innotescat.

Ad Rom. 12. 18. { *Si fieri possit quantum in vobis est* } *Cum omnibus Hominibus Pacem colite.*

UT *Præfationis loco tribus verbis de scopo subjectoque Problematum Eirenæum nostrum moneamus: Sciendum est Pacis Ecclesiasticæ vocabulo nos intelligere: vel Inducias seu cessationem à Schismaticis controversiis, vel moderatam homineque Christiano dignam viam necessarias tractandi in spiritus mansuetudine opinionum differentias: vel apertam denique ac publicam Fraternitatis professionem in Doctrinæ fundamentalibus capitibus; de quibus nulla inter partes existit controversia:*

troversia: ut imposterum rejectis quæstionibus inutilibus ac discordiæ fomentis, ædificationis mutuæ studiis per spiritus communionem sedulò incumbant Ecclesiæ utriusque & membra & antistites.

Hoc autem Fine Quæstiones istæ proponuntur variis, ut communi omnium piorum ac vere cælestis Doctrinæ consultorum consensu conscientiæ multorum fluctuantes atque hæsitantes perplexa dubitatione dirigantur ad concordiæ portum.

Petimus itaque per viscera atque miserationes Domini nostri Jesu Christi, ut si qua est spiritus communio, si quod solatium Charitatis: Digneris quisquis es verbi Præco qui Deo temet dicasti; quisquis es vir Pietatis sensu prædite, qui afflictissimæ matris Ecclesiæ ruinis affectus nobiscum ingemiscis; quisquis denique es homo optime, id est, Christiane, qui Evangelium veritatis & pacis amas aut propagare studes: Digneris (inquam) si ullo unquam exarsisti erga Domum Dei zelo; hoc saltem deflendo rerum statu consilio salutari nobis adesse; & lucem quam Dei Spiritus in te accensam fratribus ignorantiæ tenebris densaque afflictionum ac caliginosa tempestate obrutis prælucere voluit (lucem inquam illam) occultare ne velis: sed fideliter, diligenter ac sincere radios illius ad nos occultis secretisque viis quarum tibi ratio patescet dirige. Sic efficies ut gratiarum actiones exhibitæ à multis Deo, ad veritatis ejus misericordiæque gloriam manifesto redundent: talentique tibi ad Ecclesiæ emolumentum commissi usus fructusque in Domino non inanis, ac tibi ipsi in illa die gloriosus ac lucrosus appareat. Amen.

Liceat ergo judicium vestrum tribus hisce sequentibus super capitibus scrutari, ac fratribus quicquid consilii dederitis communicare.

Quærimus Primo de ipso Opere Pacificationis. Secundo, de Mediis Modoque agendi. Tertio, de controversiæ particularibus objectis.

De ipso Opere in Genere.

AN non in opere Pacificationis Symmystæ sacri Ministerii provocari & consociari ad consiliorum communicationem possint: & à quo, & quomodo id legitime, laudabiliter, ac cum fructu fieri possit & debeat?

Si id fieri possit ab aliquibus, quibus Argumentis & suasionum stimulis impelli debeant illi quibus id muneris incumbit?

2 An spes ulla affulgeat hoc rerum lachrymabili statu pacem inveniri posse ab iis qui eam sincero affectu quærunt inter Evangelicas Ecclesias?

Si de Pacis effectu desperandum est inter Ecclesias, quidnam illud sit quod omnium piorum votis ita obstat, ut removeri nequeat?

Si spes adhuc reliqua ulla est, quibus illa viis divinæque atque humanæ prudentiæ rationibus ad optatum finem perducenda est?

3 An quicquam Ecclesiis Dei, turbatarũ conscientiarum solatio, ac animarum saluti, Evangelicæque veritatis propagationi, magis aut necessarium aut fructuosum sit hoc tempore, quàm hujusmodi concordiæ sanctæ studium: in quo salva dissidentium conscientia ac fraternitatis vinculo non rupto, per agnitæ veritatis professionẽ liberã; liceat quibusdã in iis quibus jactamur hodie (sine fundamenti jactura) opinionum humanarum fluctibus ac ventis: dissentire, ac dissensionem libere profiteri sine Schismate & sine temerario zeli fervore; quo ad rigidas adversus alios censuras impelluntur nonnulli?

4 Quid effectus unionis: piæque inter Ecclesias Evangelicas Pacis afferre boni Ecclesiis; quid Regnis ac Rebuspub. posset?

5 Quantum in Deum in ejus Ecclesiam, in seipsos peccent non solum illi, qui discordiarum zizaniam serunt & fovent: sed illi qui cum à Deo ad publicas in Ecclesia Curas vocati sint; hanc tamen Curarum præcipuam; hanc divinarum benedictionum erga omnes, hanc charitatis erga nos invicem scaturiginem: hanc denique in ædificio Dei proximam fundamento substructionem aut negligunt aut aversantur.

De Mediis Agendique Modo.

QUibus Instrumentis utendum in negotio promovendo: utrum Ecclesiasticis, an Politicis, an utrisque?

Si utriusque, quidnam his, quidnam illis officii ratione incumbet? quomodo operas & quid inter se patientur? quomodo & quid conjunctim agent?

2 An non in opere toto modus agendi in quærenda Pace momentum longe maximum habeat, ita ut nihil æque in deliberationem venire debeat?

1 Si ita est quid in agendi modo maximopere cavendum; quid enixe conandum?

2 An non ante omnia in agendi modo ratio præjudicatas tollendi opiniones sedulo accurateque tenenda sit? & quænam illa esse poterit?

3 Utrum via scientifica an via charitatis; utrum disputationibus aut suasionibus; utrum per Intellectus in conscientiæ seu voluntatis convictionem procedendum sit; an utrâque via potius?

4 Si utraque utrum simul an seorsim? & qua prius, qua posterius? & quomodo utraque adhibenda?

5 Si Conscientiæ via potius quam Scientiæ, id est, via Practica & Suasoria potius quam Theoretica & argumentativa; quibus rationibus maximè efficacibus ac suasionum stimulis aut evidentibus convictionum radiis, Conscientia quævis Pietatis divinique timoris aliquo saltem sensu prædita, vel redargui vel convinci possit temerarii sui zeli? vel impelli, instrui, & permoveri queat ad Moderationis, Patientiæ, Compassionis, Humilitatis, mutuæq; Charitatis, Benignitatis ac Tolerantiæ affectus exercendos?

3 Si in Agendi modo rei cardo non versetur, qua in re alia illum ponemus?

De Controversis Capitibus.

CUm duplex sit controversia altra de Ceremoniis quibusdam, altera de Dogmatibus; quænam prius componi possit, & utra majoris sit momenti?

2 De Rebus Adiaphoris optandum foret evidentem ex Apostoli Doctrina ad *Roman*.14. & 1 *Cor*.8. 9,10,11. desumptam explicationem esse; quæ ad particulares ætatis nostræ circumstantias applicari posset, ut scire contingeret spiritu mansuetis.

1 Quid sua natura sit Adiaphorum, quid non ?

2 Quousq; res Adiaphora urgeri possit ab uno & rejici ab alio, vel non urgeri & non rejici ?

3 Quibus Circumstantiis rerum indifferentium natura mutatur ?

4 Quid proprie dicta superstitio sit, & quinam ejus sint gradus ?

5 Quousque in fide robustus tenetur infirmos ferre ad ædificationem ?

6 Quinam in fide robusti, quinam debiles censendi sint ?

7 Quid de Cæremoniis inter nos & Lutheranos controversis censendum; scil. de Exorcismo, de Fractione Panis in S. Cœna, de Auriculari Confessione, de Altaribus, Imaginibus, linea veste, utrum sint res Adiaphoræ nec ne ?

8 An non ille qui se Reformatæ professionis vocat Evangelicum seu Christianum: Si nulla alicubi alia Ecclesia ipsi pateat præterquam illa quæ se vocat Lutheranam, teneatur se illi jungere: ejusque se membrum profiteri ? & vice versa de Lutherano eadem est quæstio.

9 Si teneatur quousque licet ipsi dissensum ab Ecclesia illa testari privatim vel publice, & quousq; non licet ?

10 Si quidem licet omnia semet omnibus facere, exemplo Apostoli, 1 *Cor*.9. Quibus in rebus & casibus ac quomodo id fieri debeat ?

3 De Doctrinæ Capitibus, quomodo illa publicè, quomodo privatim; quomodo in scriptis, quomodo pro concione tractari debeant ad ædificationem? hinc inquirere liceat,

1 Qua ratione clamosorum hominum contumeliosis calumniis occurrendum sit?

2 Qua via altercandi ac disputandi cacoethes sanari possit?

3 Quid de Scholasticis disputationum methodis censendum, apud quos, quibus in rebus, & quomodo utiliter adhiberi possint?

4 An non in Doctrina veritatis asserenda tutius sit & utilius, rem controversam via Confirmationis per Theses & Antitheses tractare, in expositione proprii Dogmatis, quam via refutationis adversarii Dogma evertere?

5 Quomodo fundamentalia Doctrinæ ac Ecclesiasticæ Disciplinæ capita à non fundamentalibus distingui debeant?

6 An Capita Doctrinæ controversa inter Evangelicos de Persona Christi, de Præsentia & Manducatione corporis ejus in S. Cœna; de Gratia Universali; sint Fundamentalia, nec ne in iis rebus in quibus controversiæ cardo existit?

7 An quilibet in quolibet fundamentali Doctrinæ capite error, errantem à vera fide ac proinde à mediis salutis efficacibus separet?

8 An dissensio quæ est inter Lutheranos & Reformatos sit irreconciliabilis nulloq; respectu consensus iniri possit?

9 Quænam Doctrinæ atque Exhortationis capita ad ædificationem maximè sint necessaria; ac quomodo

illa pro Concione urgenda tractandaque? quidnam illa à minus utilibus capitibus distinguit? quæque in hisce si contingat opinionum diversitas latitudo permittenda sit judiciorum salva charitate conscientiaque dissentientium?

10 An non ex neglectu Curæ Postoralis, tum Doctoralis omnes, omni conatu Curis advigilant fatali quadam necessitate ad Schismata atque inextricabiles contentiones Ecclesiæ trahantur? ac quomodo hæc Cura suis circumscribi limitibus, illa vero apud quos vel interiit vel refrixit excitari ac instaurari possit?

Responsio ad Præcedentia Problemata.

Reverendi Fratres ac Domini in Christo Observandissimi.

PErvenerunt nuper ad manus meas, Problemata quædam de Pace inter Evangelicas Ecclesias concilianda: lætatus sum vel ipsius tituli lectione: postquam vero obsecrationem illam perlegissem, quæ in fine Præfationis subjicitur, per viscera & miserationes Jesu Christi injecta mihi fateor religio est; neque potui committere, ut non hanc symbolam meam (tanquam situlam ad commune incendium restinguendum) conferrem. Atque ut illa ipsa vestigia quæ in his Problematis impressa sunt sequar,

De opere ipso Pacificationis in Genere ita Censeo.

NIhil hoc Consilio sanctius aut pulchrius; adderem nihil utilius si utilitatem in rationem aliquam venire hæc tempora permitterent: sed quod perinde est aut aliquanto etiam amplius, nihil salutarius; nihil cum officio aut Ministri Evangelii; aut boni viri conjunctius: Atque ut à sanctitate sumam exordium: Principio Deus ipse, Deus pacis audit; cujus Filius Author & Princeps salutis nostræ Princeps Pacis; Spiritus sancti fructus Pax. Tum filii Dei, filii Pacis: Eorum via, & institutum, via pacis, sapientia pura & pacifica; fructus in pace seritur pacificis. Quid igitur ad privatum cujusque officium potest esse Christiano dignius quam

ut sit, quod audit filius pacis, ut digne Dei incedat cum omni mansuetudine, uno Spiritu, una mente? Quid ad Ecclesiæ totius Commune bonum pulchrius & jucundius quam habitare fratres etiam una? Habemus etiam expressum Dei mandatum: quod recte incisum est. Commonitorii vestri frontispicio, non modo ut pacem inter nos colamus, sed si fieri possit (certe quantum in nobis est) cum omnibus. Quid turpius contra quam inter Christianos & quidem Reformatores (si Christo placet) vigere illa opera carnis, inimicitias, contentiones, æmulationes, iras, rixas, dissentiones, sectas, invidiam? scilicet hoc est illud quod prophetavit *Esaias* de regno Christi: Lupus & Agnus pascentur simul, & Leo
Isa. 11.6,7. & Bos comedent pariter, non nocebunt, neque occident in monte Sanctitatis meæ, ait Dominus. Testor spem nostram in Jesum Christum: Objectum hoc mihi & exprobratum ab hostibus fidei Judæis pro argumento, quasi Christus nondum venerit. Et ab Asseclis Curiæ Romanæ; quid aliud audimus fere quam dissensiones nostras inter nos? Hoc quoq; prædictum (quod heu nimis verum experimur!) fore ut mordentes invicem ab invicem consumamur: O spectaculum non hominibus modo piis, sed & Angelis triste & miserandum, membra Christi se mutuo discerpere, dilaniare, detruncare! Sed reprimo me. Horum quidem vulnerum obligandi cura incumbit omnibus, præcipue tamen Ministris qui dati sunt in ædificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionem Filii Dei. Ita olim Episcopi communicatis Consiliis, fidei Unitatem & Pacem Ecclesiæ procurabant.

Qua de re videndi *Cent. Magdeburg. Cent.* 4. *p.* 522. & deinceps extant exēpla apud *Cyprianum Epist.* 67, & 68

Hoc

Hoc officio illi opportunius fungi possunt, qui neutri sese parti addixerant. Eoque & Dei mandatum & amor Christi & muneris sui obeundi ratio, & Ecclesiæ ædificatio ipsos vehementer incitare debet.

2 *Quæ spes sit aliquid effici posse.*

GRavissimæ sunt fratrum offensiones, & Capitales imprimis, quæ sunt de Religione inimicitiæ. Nec mirum, videntur nimirum habere pietatis & zeli commendationem, ut quanto quisque eas acerbius exerceat, tanto se putet Deo gratiorem cultum exhibere. Sed tamen, Nil desperandum Christo Duce & Auspice Christo. Fortior est qui in nobis est quam qui in mundo. Deus Pacis conteret Satanam sub pedibus nostris. *Rom.* 16.
Inter omnia vero impedimenta, longe maximum superbia & insolentia quorundam, qui soli sibi videntur sapere. Tantummodo ex superbia nascitur contentio, *Prov.* 13. 10. Tum Admiratio quorundam eximiorum Dei servorum: quæ ita minuenda videtur, ut existimationem bene de Ecclesia meritorum non lædamus. Hoc eodem morbo laborarunt *Corinthii*, ut constat ex 1 *Cor.* 12. & 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 v. unde ab Apostoli praxi Consilium & Remedium petendum videtur. Jam quod quæritur, Quid boni adferre possit Pax vel Ecclesiis vel Politiis: respondebit Psaltes, Ibi Dominus præcipit benedictionem, vitam in seculum. Robur accedet & firmitas Rebus-publicis veram Religionem profitentibus: Ecclesiæ, ædificabuntur ambulantes in timore Dei & consolatione S. Sanct. replebuntur. Quare Inambulet sane Cœli ac terræ odium qui tam sanctum & salutare inceptum, aut impedit, aut pro virili non promovet.
Psal. 133.
Deu. 8.
Act. 9. 31.
Prov. 6. 19.

De

De mediis Agendique modo.

ANte omnia recurrendum videtur ad auxilia superna orationibus publice & privatim (& indicto si Magistratui videbitur jejunio) præteritorum venia postulanda, petendumque ut deducat nostros in viam pacis
2 Cor. 13. 1. Deus Charitatis & Pacis. Et quoniam Regum ac Principum officium est non modo pacem in Repub. sed & Ecclesia procurare, juxta illud Propheticum: Erunt Reges nutritii tui, eorum quoque auxilia imploranda sunt in hujus Schismatis remedium. Extat præclarum exemplum Hezechiæ, 2 *Chron.* 30. qui per celeres cursores reliquias decem Tribuum, ad verum Dei Cultum & Unionem: cum Ecclesia (à qua divulsæ fuerant *Jeroboami* Schismate) invitabat. Atque ex quo tempore Principes Christiani esse cœperunt, Ecclesiæ negotia ex illorum nutu per aliquot secula pependerunt, ut *Socrates* testatur; & si quis rationem inire velit, reperiet plus Adjumenti ad Ecclesiæ Pacem & Reformationem attulisse authoritatem Principum quam studium Episcoporum. Exorandi sunt igitur pii Principes: ut legationibus aditus aperiant, ad Colloquium aliquod Theologorum ex utraque parte selectorum; quibus formulam Concordiæ inter Ecclesias Reformatas constituendi Cura demandetur. Hoc loco ex Compacto utrinque curandum, ut deligantur homines modesti, mansueti, pacifici, non tumidi aut ambitiosi; maturi judicii; quique præter Scholasticas Exercitationes, rerum Ecclesiasticarum aliquem usum habent. Ab hujusmodi Collocutorum Electione successus totius negotii porissimum pendebit. Quod ad modum attinet, procul dubio enitendum ut nequid habeat offensionis aut

ex-

exasperationis. Itaque honorificis & amantissimis titulis partes se mutuo compellent. Nihil praejudicati adferatur, differantur nonnulla; quaedam ne commemorentur quidem, donec spes sit obtineri posse, &c. Quoniam vero ad Pacem sinceram Constituendam; & Communia dogmata & Corruptelae Communiter oppugnatae plurimum valere debent, Cogitandum annon cōveniat in hisce duobus prius haerere & pene habitare, in his consensum stabilire, antequā ad illa descendatur in quibus discordes sententiae futurae sunt. Ad praejudicatas opiniones tollendas, ostendi poterit Reformatores primos optima mente incubuisse in hanc curam, sed prudenter quaedam sustinuisse, quae tum corrigere non poterant. In quibusdā dum distorta corrigere conantur, in contrariam partem nonnulla & fortasse nimis inflexisse, homines fuisse, in quibusdam labi potuisse. Experiundo Consilia optime judicari: Deum Opt. Maximum interdum humanis infirmitatibus, dissentionibus & exacerbatione bonorum abuti ad veritatiorem propagationem veluti in dissidio *Pauli* & *Barnabae*. Nimium altercando veritatem saepe amitti. Jam olim nonnullos è Patribus disputationum aestu abreptos incommode quaedam scripsisse, cum tamen studiis potius quam sententiis dissiderent: Haec aut hujusmodi medicamenta conquirenda sunt, quibus factionis tumor discuti possit.

In Controversis Capitibus magnopere curādum ut termini accurate explicentur, ut quid sit in Confesso diligenter expendatur ostendere (si fieri possit) oppositionem non esse, ad idem; partes orandae ut nequid temere aut rigide pronuntient. Siquidem de quibusdam nullo modo convenire possit; videndum annon imperari possit silentium, de illis quaestionibus in particulari ut generalia & Confessa publice doceri sufficiat. Quod

Quod quæritur de via scientifica & Charitatis, utra procedendum? Optimè *Marcus* Eremita, Cave ne unquam tentes rem difficilem per contentionem dissolvere; sed per ea quæ lex spiritualis facienda mandat; nempe, per patientiam, & precationem, & spem unicam disputationibus publicis parum aut nihil profici.

Expertum est, cum studium victoriæ & pudor succumbendi veritatis indagationem impediat; contentiones augeant. Contra nisi convicta conscientia frustra suasionibus agitur; itaque utraque via procedendum videtur, sed suasionibus publice & pro concione Apodeixi privatim & inscripto potius quam frequenti auditorio, ut habeat pars convicta resipiscendi locum: Zeli temerarii in fratribus condemnandis arguendi, loci inter alios hi sunto. Nos cognoscere ex parte & prophetare ex parte. Neque nobis cum natam neque morituram sapientiam, spiritus Prophetarum subjiciendos Prophetis. Ante omnia sectandam charitatem cujus via excellentissima. Scitum est illud *Constantini* Magni, qui *Acesio* nimis rigide lapsos exagitanti; Erige tibi (inquit) scalam *Acesi*, & solus ascende ad Cœlum.

De Controversis Capitibus.

QUanquam in cæremoniis pietas sita non sit, paucissimæque à Christo & Apostolis institutæ in Scripturis commendantur, quoniam tamen nulla communitas consistere potest sine aliquibus cæremoniis. Et est plebs earum tenacissima, ipsaque mutatio consuetudinis, quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat, non est earum cura negligenda; sed post doctrinam primo loco (si quid ego judico) constituam. Distinguendæ sunt

Cæremoniæ. Sunt nimirum quædam quæ toto terrarum orbe observantur; aliæ quæ per loca & Regiones variantur. Habet nimirum unaquæque gens suas privatas, quas traditiones Apostolicas indigitat. Multum hoc loco tribuendũ videtur judicio eorum qui præsunt Ecclesiis quid commodè mutari possit. Privatim vero tenenda est illa regula *Ambrosii:* Ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo aut quemquam tibi. Videatur de tota hac re *Augustinus*, *Epist.* 118. *Nicena* Synodus de observatione Paschæ regulam fixit, magno ut studio ita successu; sed potest disquisitionem de fide de rebus Adiaphoris, videtur ex Apostoli doctrina ad *Rom.* 14. & 1 *Cor.* 8. sic satis evidenter constare, abstinendum ab earum usu neq; libertate aut scientia nostra fretis, fratres infirmiores offendendos. Quoties vero accedit authoritas superioris utpote Magistratus, aut Ecclesiæ alia videtur esse Ratio. Adiaphoron ex vi verbi est quod ad Pietatem nihil interest: 1
Res Adiaphora natura sua urgeri potest ab iis 2
qui Authoritate in Republica aut Ecclesia pollent, prospectu ordinis decori & unitatis.

Nec potest ut videtur sine temeritate aut nota contentionis ab eo qui subest rejici prætextu quod videatur indecora aut ad ædificationem non facere.

Adiaphora non mutant naturam accedente Superio- 3
ris mandato, sed usum habent vel necessarium, vel illicitum. Itidem cum ab Idololatris usurpantur, usus eorum suspẽditur, natura non mutatur. Superstitio videtur 4
esse in Religione excessus quidam sive in objecto cultus sive in mediis & modo cujus defectus ex adverso est Atheismus.

Robustus in fide tenetur tolerare infirmos in omni- 5
bus

bus & per omnia ut nunquam liceat sui animi scientiæ vel potestatis causa aliquid facere, quo offendantur vel contristentur.

6 Robusti in fide sunt qui scientiam habent & sensus exercitatos ad discernendum bonum vel malum: infirmi contra ignari, vel nondum de sua libertate persuasi.

De Cæremoniis.

EXorcismus admodum vetusta est Cæremonia, & quæ palam declarat potestatem quam habet Satanas in filios Adæ, unde provenit, ut nonnunquam eos corporaliter obsessos teneat. Videatur hac de re *Chemnitius Tit.* de Baptismo, § 4. Qui videtur satis commode & pacifice loqui de hac Cæremonia. De fractione panis in S. Cœna dubitare non possumus, quin ita Christus ipse tradidit, ita Apostoli usurparint, quoniam panes azymi lati, & fragiles, ibi formam habebant, ut eos cum cuiq; particulam distribuere vellent, non scinderent, sed frangerent, unde & toti actioni nomen inditum est, fractioni panis, ut *Act.* 20. 7. sed cum in eo sita non sit alimenti Analogia, quod scindatur panis vel frangatur, aut minori forma integer ore accipiatur, sed facultati nutriendi, frustra de hoc ritu digladiantur; sicut & de tempore, si quis à cœna tantum communicandum contenderet, & in Azymo. Si dederit Dominus ut in aliis majoris momenti convenire possimus, de hac cæremonia post viderimus.

Auricularis confessio opinione & more Papistico non est quod sciam ab Ecclesiis *Lutheranorum* constabilita. Videatur *Chemnit. Exam. Part* 2. *de Confess.* Sed absolutio pœnitentium pro Ministerio Reconciliationis à Deo imposito; id vero non est inter Adiaphora reputandum.

Altar[ia] quæ dicuntur improprie, sive ex saxo, sive ex

ligno, mensæ sunt vero nomine: sicut & actio S. Cœnæ non aliter sacrificium quam commemoratio sacrificii in cruce semel peracti: Lignea olim fuisse & linteamine co-operta testis est *Optatus Milevitanus*, *Lib.6.*

Imagines extra usum cultus, atq; ut mera sunt monumenta rerum gestarum, vel adhibentur ornatus gratia videntur Adiaphoræ. Ita lintea vestis quæ Papatu antiquior est in usu Ecclesiastici. Consociatio cum Christianis, sive in publico cultu, sive in privata conversatione, dummodo nihil aut profiteamur, aut faciamus contra conscientiam, omnino necessaria videtur, *Hebr.*10.25. Neq; dissensum suum quisquam profiteri tenetur nisi poscatur ex 1 *Petr.*4.15.

Quod de sensu quæritur illius loci, 1 *Cor.*9. omnia qui dicit nihil excipit, sed tamen res ipsa restringi postulat; ut nihil admittatur peccati, nihil falsi profiteamur, captetur semper opportunitas instituendi, & rectius informandi aliter affectos. Summa, Quæ non sunt contra fidem, neq; contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicunq; institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur, si aliquorum infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum sit, si enim eo modo impediat, ut majora studiorum lucra speranda sint, quam Calumniatorum detrimenta metuenda, sine dubitatione faciendum est. Hæc *August.* *Epist.*119. *Cap.*28. & infra quod aut instituitur præter consuetudinem, ut quasi observatio Sacramenti sit, approbare non possum, etsi multa hujusmodi, propter nonnullarum vel sanctarum vel turbulentarum personarum scandala devitanda, liberius imperare non audeo, *ibid.cap.*19. Videantur sequentia.

De Doctrinæ Capitibus.

QUod quæritur quomodo doctrinæ capita tractari debeant & (nempe si rectè capio) ut pax non lædatur.

Respondeo, utile imprimis videtur fore, ut secundum celebre illud *Mosis*, secreta & arcana Deo relinquamus, revelata tantum ad nos pertinere existimemus. Tum ut non modo in re ipsa, sed ne in rebus quidem & Phrasi à formula S. Scripturæ discedamus, sive in Concionibus sive in scriptis privatis, ut pro Concione conceptus & discursus S. Sancti præmantur potius quam adferantur a Concionante, ut privatim lectores ad verba ipsa & seriem Scripturarum pensitandam, cum humilitate & Charitate incitentur; & super omnia cum frequenti illuminationis divinæ imploratione. Quod ad clamosos Rabulas, siquidem nobiscum in eadem Repub. vivunt, orandi sunt Magistratus ut talibus silentium imponant. 2 Viri graves, & qui Authoritate pollent apud Populum, excitandi sunt, qui reprehendant hoc genus; & obtestentur populum ne talibus aures præbeant. Transferantur hujusmodi homines ad vitia popularia reprehendenda, & inter cætera hanc ipsam superbiam, ut nemini à nobis dissidere fas putemus. Quod si in aliena ditione vivant, non tam disputationibus cum illis, quam orationibus pro illis (sicut & pro nobis) est agendum. Disputationum atque altercationum Cacoethes, aliqua ex parte sanari posse videtur, si prohibeatur à Magistratu inter pocula super hisce quæstionibus Religionis controversis Sermones serere, & hospites quoties ejusmodi occasio inciderit tempestive obviam eant, moneantq; occasionibus litium abstinendum. Quarum loco

introduci poteſt lectio alicujus partis S. Hiſtoriæ aut aliorum S. Scripturæ locorum, qui ad mores pertinent, & Pſalmodia ex antiqua Eccleſiæ Praxi: Scholaſticæ diſputationes in Scholis neceſſario adhibendæ videntur; ſed hic quoque abſit omnis, non vehementia ſed clamoſa importunitas, adeoque amarulentia & impudentia. Et componantur Theologiæ ſtudioſi ad gravitatem & modeſtiam. Res controverſæ variis modis rectè tractari poſſunt, & ſatis tuto adverſariorum dogmata everti, ſi modo diſputantes rem ipſam putent & mittant male loqui. Verùm nonnullis controverſis prorſus interdicere bono pacis tutiſſimum fore videtur. Fundamentalium dogmatum à non-fundamentalibus diſtinctio videtur originem habere à loco *Pauli*, 1 *Cor.* 3.11. Ubi habetur Chriſtum Jeſum eſſe fundamentum, præter quod aliud poni non poteſt. Cum termini ſunt Metaphorici vix eſt ut exacte explicari poſſint, niſi per quandam Analogiam. Ut quoniam fundamentum in ædificio primum eſt, ac licet minime conſpicuum, maximi tamen ſit momenti, ad operis firmitatem; cui ſi quid non inſiſtit mole ſua ruinam trahit. Itidem in Religione prima principia, & præcipua dogmata vocentur fundamenta.

Fundamentalia igitur dogmata à non-fundamentalibus non videntur commodius ſecerni poſſe quam ſymbolo. Ut nempe, quæ Eccleſia Chriſtiana omnium temporum ſufficere exiſtimavit, ad conteſſerationem in communi fide faciendam, ea dicuntur eſſe fundamentalia; cætera ſecus; ſed principia iſta mole minima, poteſtate maxima ſunt; & fieri poteſt ut dogma aliquod verbis ſymbolo non repugnet, quod tamen re ipſa totum ſymbolum ſubvertat. Videatur *Auguſt. Lib. de Peccato Orig.* 1. *cap.* 23. *& cont. Jul. Lib.* 1. *cap.* 2. *&* 6.

Controversæ inter Reformatores doctrinæ capita si formaliter sumantur, non adhibitis consequentiarum fidiculis fundamentalia non videntur: utcunque ad fundamenta pertinent, & in eo videtur esse præcipua partium culpa, quod suam quæque opinionem, pro Articulo fidei haberi vult. Persona Christi, decretum Dei, Præsentia & Manducatio corporis Christi in sacra Cœna, Gratia qua servamur; sunt sane loci fundamentales, sed non continuo omnia quæ circa hos aut in his dogmata.

Videantur quæ hac de re asserit *Joh. Frithus* apud *Joh. Foxium* in *Martyrologio*, pulchrè si quid ego judico.

Non quivis error in fundamentali dogmate, sed ipsa subversio vel abnegatio fundamentalis dogmatis perniciosa est. Ubi in exterminium fidei corrupta sunt semina, ut ait *Tertullianus*.

Dissensio inter *Lutheranos*, & cæteros Reformatos cum sit in terminis contradicentibus (ut utraque pars recte sentiat) conciliari non potest. Sed non est desperandum modo fraterne colloqui & sese explicare, fortasse etiam aliquid corrigere in melius daretur, & nonnihil remittere de severitate pronunciandi, quin pax conciliari possit, indicto saltem de quibusdam articulis silentio, sublataq; verborum acerbitate.

Quod quæritur quænam doctrinæ & exhortationis capita, ad ædificationem maxime sunt necessaria. Respondebit Apostolus, 1 *Tim*.1.15. quæ ad peccatores informandos ad resipiscentiam, & *Cap*.4.6,9,11,12. quæ ad spem in Deo vivo, ad Pietatem & usum Creaturarum cum gratiarum Actione & Oratione. Item *Cap*.6 4. Quæ ad omnes ordines in suo quosq; officio

con-

continendos, 2 *Tim.* 2. 3, 4, 14. Quæ ad constantiam & patientiam, & spem futurorum bonorum. Sic, *Titus* 3. 8, 9. Quæ excitant credentes, ut curent etiam bonis operibus præesse. Ex hisce & similibus permultis: Constat illa doctrinæ capita maxime salutaria, quæ ad fidem & charitatem, & officium plus componunt. Extremum illud de causis dissensionum, diligentissima contemplatione dignum est. Equidem sic censeo ex defectu curæ Pastoralis, magnam partem harum dissensionum enatam esse. Atqui videndum ne hic defectus profundiores habeat radices.

Multas quisquilias & purgamenta ejecerant, ex area Dominica primi Reformatores, & certe in eo veterno, quo tum laborabat Orbis Christianus, opus fuit non modo inclamare vehementer, sed pene inclementius dicere. Jam Magistri ex suis moribus fingunt discipulos. Ab Hostibus etiam provocati contumeliis non abstinuimus, factiq; sumus in nos invicem morosiores. Mitto jam factiosam personarum admirationem, mitto fervidas & inconsultas Adolescentium conciones: Nam Populus veluti tibia est, utq; inflatur ita resonat. Sunt quibus nihil satis Reformatum videtur, & quicquid antiquum Antichristianum. Ad hæc mala magna remedii pars esset (quæ optanda potius quam speranda videtur) Adolescentium in Schola Theologica recta Educatio. Altera cura ordinandorum. Tertio librorum imprimendorum severa censura. Quid si & impressorum? sed hæc cogitabunt, quos Deus tanti operis Ministros excitabit. Unum addo quod ad pastoralem curam excitandam, & instaurandam pertinet. Cum solenne sit quibusdam usus Doctrinæ quos appellant commemorare; consultius fortasse facturos,

si ista non tam dicerent quam facerent: verbi gratia non tantum valere hanc aut illam Doctrinæ partem ad reprehensionem, exhortationem, consolationem, quam hortarentur, reprehenderent, consolarentur. Nunc perinde faciunt, ac si quis ex Antidotario alicujus medicinæ facultatem, & vires enarret, cum res poscat ægro medicinam propinari.

Hæc habui Reverendi Fratres & Domini in Christo observandi, quæ super Problematis vestris consultus, & pene jurejurando constrictus responderem. Quæ nolim tanquam decreta quædam & pronunciata haberi: fieri enim potest, ut mihi ipsi in nonnullis aliter alias videatur, sed habetis ex sincero corde opinionem meam; quam libenter meliori judicio, quam quo ego sum subjectam volo. Consilium quidem ipsum pacificationis adeo pium & Christianum est, ut omnes meos conatus; omnia consilia & cogitationes, vitamq; adeo ipsam eo conferre (Deo quidem dante & adjuvante) non dubitem.

